

Dr. Nina Krmac, dr. Jurka Lepičnik Vodopivec

Vloga svetovalnih delavcev pri prehodu učencev iz osnovne v srednjo šolo

Prejeto 4. 5. 2023 / Sprejeto 25. 8. 2023

Znanstveni članek

UDK 37.048-051:331.548

KLJUČNE BESEDE: karierna orientacija, svetovalni delavec, učenec, osnovna šola, prehod v srednjo šolo

POVZETEK: V prispevku predstavljamo rezultate kvantitativne raziskave, katere osnovni namen je bil proučiti vlogo svetovalnega delavca pri prehodu učencev iz osnovne v srednjo šolo. Zanimale so nas predvsem njihove kompetence. V raziskavo je bilo vključenih 125 svetovalnih delavcev, kar je 14,24 odstotka celotne ciljne populacije. Rezultati raziskave nakazujejo na to, da so svetovalni delavci v osnovni šoli dobro opremljeni z znanjem, potrebnim pri vodenju učenca iz osnovne v srednjo šolo. Se pa kažejo določene pomanjkljivosti na področju poznavanja vsebin in priprave gradiva s področja karierne orientacije ter znanj, ki temeljijo na odkrivanju oziroma prepoznavanju učenčevih potencialov. Kompetence, ki temeljijo na poznavanju vpisnih postopkov v srednje šole in formalnega poteka izobraževanja, ter sposobnost svetovanja z namenom prepoznavanja najboljšega potenciala posameznika so se pokazale kot najpomembnejše.

Received 4. 5. 2023 / Accepted 25. 8. 2023

Scientific paper

UDC 37.048-051:331.548

KEYWORDS: career orientation, counsellor, pupil, basic school, transition to secondary school

ABSTRACT: In the paper, we present the results of quantitative research, the basic purpose of which was to examine the role of the counsellor in the transition of pupils from primary to secondary school. We were mainly interested in their competencies. The survey included 125 counsellors, representing 14.24% of the total target population. The results of the research indicate that counsellors are well equipped with the knowledge needed to guide pupils from primary to secondary school. However, there are certain shortcomings in the content knowledge and in the preparation of career guidance materials, as well as in the knowledge that is based on the discovery or recognition of student potential. Competencies based on the knowledge of enrolment procedures in secondary schools and on the formal course of education, along with advisory skills aimed at identifying an individual's greatest potential, have proved to be the most important.

1 Uvod

Osnovni cilj šole kot take je pridobivanje in razvijanje temeljnih kompetenc ter doseganje najboljših dosežkov učencev, kar se odraža v splošni kakovosti šole (Čilić in Kovačević, 2021). K doseganju najboljših dosežkov učencev pomembno pripomore integriranje karierne orientacije. Prva raziskava na temo integriranja karierne orientacije v osnovno šolo je bila opravljena leta 1976 (Parks, 1976), s katero je avtorica želela ugotoviti, kako zgodaj bi bilo treba vključiti karierno orientacijo v šolstvo. Na podlagi ugotovitev raziskave je bilo predlagano, da se vsebine karierne orientacije vključijo v učne programe osnovnih šol za učence od devetega leta starosti dalje, saj so se učenci od tega leta dalje zavedali pomena poklica. Skozi leta se je čas pomena integracije karierne orientacije tudi spremenil. Watts (2011) npr. poudarja integracijo vsebin karierne orientacije že vse od začetka osnovnošolskega izobraževanja. Potrebo po tako zgodnjem vključevanju karierne orientacije utemljuje s paradigmatskim premikom v dojemanju kariere, ki se je zgodil pri prehodu iz postindustrijske družbe v družbo znanja. Tudi Cur-

ry (2021) omenja vključevanje vsebin karijerne orientacije že v prvih razredih osnovne šole.

V Sloveniji vsebine karijerne orientacije učencem ponujajo predvsem svetovalni delavci, katerih temeljna naloga je sodelovanje pri oblikovanju kakovostnega vsakdanjega življenja otrok, kar od njih zahteva ogromno energije, znanja in potrpežljivosti (Kovač idr., 2020). Njihovo delo, naravnano na odnose z ljudmi, je nemalokrat stresno (Kovač, 2015).

Poklicna orientacija je v okviru Programskih smernic za svetovalne službe v osnovnih šolah (Nacionalni kurikularni svet, 1999, 2008) navedena kot ena izmed petih temeljnih področij, ki jih pokriva delo svetovalnih delavcev. Poznavanje tega področja pa je tisto ključno, ki pomaga učencu pri prehodu iz osnovne v srednjo šolo. Zato nas je zanimalo, kako se svetovalni delavci samoocenjujejo, kako pomembne se jim zdijo kompetence, ki so pomembne pri vodenju učencev na prehodu iz osnovne v srednjo šolo, in kakšne možnosti imajo za razvoj teh kompetenc.

Teoretična izhodišča

Avtorica Rupar (2015a, 2015b) poudarja pomembnost umestitve karijerne orientacije v izvedbeni kurikulum osnovne in srednje šole. Predlagala je naslednje pristope:

- karierna orientacija kot medpredmetna vsebina znotraj obveznih predmetov;
- doseganje ciljev karijerne orientacije prek dejavnosti drugih predmetov (npr. državljanske vzgoje, sociologije, psihologije, pri razredni uri);
- obvezni izbirni predmet v osnovni šoli;
- okrepitev delovanja svetovalnih delavcev.

Pomembnost integracije karijerne orientacije v pouk prikazuje tudi *Analiza učnih načrtov obveznih predmetov osnovne šole z vidika vseživljenjske karijerne orientacije s priporočili* (Sentočnik, 2012). Iz opravljene analize je razvidno, da v učnih načrtih ni sistematične umeščenosti karijerne orientacije, premalo je izkustvenega učenja in ni določenih procesnih ciljev, ki so temelj za razvijanje karijerne orientacije pri posamezniku. Tudi Blažič (2021) poudarja, da je zgodnje odločanje o karieri dandanes ključno.

Tudi v sklopu projekta Career (Štremfel in Lovšin, 2015), v katerem so se ukvarjali z integracijo vsebin in dejavnosti vseživljenjske karijerne orientacije v slovenskem izobraževalnem prostoru, so poudarili nekatere pomanjkljivosti. Kot težavo poleg nepo-tenotnih usmeritev, dejavnosti, ciljev in opredelitev karijerne orientacije v različnih dokumentih navajajo tudi neustrezno opredeljene normative in standarde dela svetovalne službe ter sistemsko neurejenost obravnave vsebin osebnostnega in socialnega razvoja učencev po celotni vertikali osnovne šole.

Trenutno so z vsebinami karijerne orientacije najbolj povezani in za njen razvoj najbolj odgovorni svetovalni delavci, saj je v *Programskih smernicah za svetovalne službe v osnovnih šolah* (Nacionalni kurikularni svet, 1999, 2008) šolska svetovalna služba navedena kot služba, ki v slovenskem sistemu vzgoje in izobraževanja v okviru četrtega področja delovanja skrbi za šolanje in poklicno orientacijo.

Željeznov Seničar idr. (2006) navajajo, da se začne proces priprave in vodenja učencev v Sloveniji dejansko intenzivno izvajati šele v osmem razredu osnovne šole, ko svetovalna služba na osnovni šoli skupaj z Zavodom RS za zaposlovanje izvede testiranje učencevih sposobnosti (multifaktorska baterija testov, MFBT) za potrebe poklicnega svetovanja. V zadnjem razredu osnovne šole izvedejo še *Anketo o izbiri poklica* in *Test o poklicnih interesih*. Hkrati se v zadnjem letu izvajajo tudi skupinski ali individualni razgovori, promocija poklicev in predstavitve srednjih šol. Analiza Sentočnikove (2012) nakazuje, da je karierna orientacija tudi premalo vpeta v učne načrte, zato vpliva učiteljev na to področje ne moremo upoštevati. Enako navaja tudi Vršnik Perše (2015) in dodaja, da bi morali znanje o karierni orientaciji zaupati učiteljem in jih za to delo tudi primerno usposobiti. Namreč, kot navajata tudi Košir Lovšin in Polak (2022), današnja vloga učitelja ni več tako preprosta, kot je bila v preteklosti, ko je učiteljevo delo temeljilo le na predaji znanja.

Pridobivanje znanja je zdaj bistveno bolj interdisciplinarno in kompleksno, zato je vključevanje karierne orientacije toliko bolj smiselno tudi s strani učiteljev. Tako kot v tujini (Mau, 2008; Sharf 2013; Pulliam in Bartek, 2018; Zunker, 2006) je tudi v Sloveniji (npr. Lovšin, 2015; Rupar, 2015b; Sentočnik, 2012) oblikovanih več teoretičnih modelov in podpor za vključevanje karierne orientacije v šolstvo, predvsem v vrtce in osnovne šole. Empirične raziskave na temo vključevanja vsebin karierne orientacije s poudarkom na kompetentnosti oseb, ki bi te vsebine vodile, kot ugotavlja tudi Knight (2015), pa tako v Sloveniji kot v tujini le redko zasledimo.

2 Namen in cilji raziskave

Tako je bil namen raziskave proučiti kompetence svetovalnih delavcev, zaposlenih v osnovnih šolah, ki so pomembne pri prehodu učenca iz osnovne v srednjo šolo.

Cilja raziskave sta bila ugotoviti, kako šolski svetovalni delavci na osnovnih šolah ocenjujejo lastno razvitost, pomembnost in možnost razvoja kompetenc, vezanih na prehod učenca iz osnovne šole v srednjo šolo, ter ugotoviti, kakšna je povezanost med kompetencami svetovalnih delavcev na osnovnih šolah, vezanih na prehod učenca iz osnovne v srednjo šolo.

3 Metodologija

Metoda

V okviru raziskave je bila uporabljena deskriptivna in kavzalno-neeksperimentalna metoda empiričnega pedagoškega raziskovanja (Sagadin, 1991).

Vzorec

Osnovno statistično množico predstavljajo svetovalni delavci, zaposleni v osnovnih šolah. Zadnji podatki (šolsko leto 2021/2022) kažejo, da je število vseh svetovalnih delavcev, zaposlenih v rednih osnovnih šolah, 878 (Statistični urad Republike Slovenije, 2023). Vzorec raziskovanja predstavlja 14,24% celotne ciljne populacije. V raziskavo je bilo vključenih 125 svetovalnih delavcev, od tega 119 žensk in 6 moških.

Glede na število let zaposlitve je največ svetovalnih delavcev, ki so na omenjenem področju zaposleni, zaposlenih nad 16 let, in sicer kar 63 (50,4%). Sledijo jim svetovalni delavci (19 ali 15,2%), ki so zaposleni do 3 let. V raziskavo je bilo vključenih najmanj svetovalnih delavcev, ki so zaposleni na tem področju od 8 do 11 let (9,6%).

Glede na končano področje študija je bilo največ svetovalnih delavcev, ki so končali študij s področja pedagogike, in sicer 42 (33,6%). Sledili so respondenti, ki so končali študij s področja psihologije (35 ali 28%). 25 (20%) anketirancev je končalo študij s področja socialnega dela in 18 (14,4%) s področja socialne pedagogike. Najmanj respondentov je končalo študij s področja drugih družboslovnih ved (5 ali 4%), in sicer sta bila dva specialna pedagoga, en inkluzivni pedagog, en zgodovinar in po en mediator in komunikolog.

Opis merskega instrumenta in postopek zbiranja podatkov

Za potrebe raziskave smo oblikovali spletni vprašalnik. Pri oblikovanju vprašalnika smo se opirali na kompetenčni okvir Krmac Competence Framework (KCF) (Krmac in Lepičnik Vodopivec, 2018), Programske smernice (Nacionalni kurikularni svet 1999, 2008) in predlog učnega načrta (Rupar, 2015). Sestavljen je bil iz 18 sklopov. Pri vsakem sklopu so respondenti za vsako kompetenco posebej ocenjevali stopnjo razvitosti, stopnjo pomembnosti in možnosti razvoja na izobraževanjih in usposabljanjih. Kompetence so se vsebinsko nanašale na področje karierne orientacije (pomoč učencu pri prehodu iz osnovne v srednjo šolo).

Konstruktna veljavnost sklopa ocenjevalnih lestvic je bila preverjena s faktorsko analizo. Glede na to, da je prvi faktor pojasnil 32% variance, kar je več od predpostavljene spodnje meje veljavnosti (20%) (Čagran, 2004), pomeni, da so sklopi ocenjevalnih lestvic veljavni. Vsebinsko veljavnost sklopa ocenjevalnih lestvic smo zagotovili s sestavo lestvice na osnovi kompetenčnega okvirja KCF (Krmac in Lepičnik Vodopivec, 2018).

Zanesljivost instrumenta je bila preverjena s postopkom faktorizacije in z izračunom Cronbachovega α koeficienta. Pri sklopu faktorizacije smo dobili 12 faktorjev, ki skupaj pojasnjujejo 75,5% variance, iz česar sledi (po zakonitosti $rtt \geq \sqrt{h^2}$), da gre za zanesljiv ($rtt = 0,868$) ocenjevalni instrument. Zanesljivost potrjuje tudi vrednost Cronbachovega α koeficienta ($\alpha = 0,96$) (Ferligoj idr., 1995), kar priča o visoki zanesljivosti vprašalnika.

Metode obdelave podatkov

Pridobljene podatke smo obdelali v programu SPSS (program za statistično obdelavo podatkov). Za obdelavo podatkov smo uporabili osnovno deskriptivno statistiko: frekvenco (f) in odstotno frekvenco ($f\%$) za interpretacijo podatkov atributivnih (nominalnih in ordinalnih) spremenljivk, aritmetično sredino (\bar{x}), standardni odklon (s), mediano (Me) in modus (Mo) ter Spearmanov korelacijski koeficient za ugotavljanje povezanosti med spremenljivkami.

4 Rezultati in interpretacija

Analiza samoocen kompetentnosti svetovalnih delavcev, zaposlenih na osnovni šoli, povezanih s preходом učenca iz osnovne v srednjo šolo

Svetovalni delavci so v vprašalniku podali ocene o stopnji razvitosti kompetence, stopnji pomembnosti kompetence pri opravljanju dela in o možnosti razvoja posamezne kompetence na izobraževanjih in usposabljanjih.

Tabela 1

Stopnja razvitosti, pripisovanje pomembnosti in možnosti razvoja posamezne kompetence

Kompetence		Dejavniki ocenjevanja	\bar{x}	s	Me	Mo
K1	Poznavanje in sposobnost izvajanja poklicnih in psiholoških testov za učence	razvitost	3,22	1,190	3,00	3
		pomembnost	3,84	1,081	4,00	5
		možnosti razvoja	2,91	1,191	3,00	3
K2	Uporaba metod za odkrivanje oziroma prepoznavanja potencialov otrok	razvitost	3,43	1,019	3,00	3
		pomembnost	4,14	0,928	4,00	5
		možnosti razvoja	3,14	1,141	3,00	3
K3	Zmožnost priprave, vodenja in izvajanja izobraževanj s področja karijerne orientacije za starše	razvitost	4,00	0,907	4,00	4
		pomembnost	4,19	0,904	4,00	5
		možnosti razvoja	3,45	1,110	3,00	3
K4	Uporaba metod, tehnik in pristopov s področja kariernega svetovanja v praksi	razvitost	3,64	0,893	4,00	4
		pomembnost	4,03	0,906	4,00	4
		možnosti razvoja	3,23	1,108	3,00	3
K5	Zmožnost priprave, vodenja in izvajanja izobraževanj s področja karijerne orientacije za učitelje	razvitost	3,45	0,919	4,00	3
		pomembnost	3,56	0,919	4,00	4
		možnosti razvoja	3,10	1,153	3,00	3
K6	Poznavanje vpisnih postopkov v srednje šole in formalnega poteka izobraževanja	razvitost	4,65	0,612	5,00	5
		pomembnost	4,70	0,638	5,00	5
		možnosti razvoja	4,34	0,823	5,00	5

Kompetence		Dejavniki ocenjevanja	\bar{x}	s	Me	Mo
K7	Poznavanje srednjih šol na določenem območju in njihovih smeri (vsebine oziroma specifičnosti)	razvitost	4,33	0,831	5,00	5
		pomembnost	4,54	0,725	5,00	5
		možnosti razvoja	4,13	0,950	4,00	5
K8	Sposobnost posredovanja informacij učencem in njihovim staršem o možnostih štipendiranja	razvitost	4,25	0,872	4,00	5
		pomembnost	4,40	0,783	5,00	5
		možnosti razvoja	3,92	1,067	4,00	5
K9	Zmožnost priprave, vodenja in izvajanja izobraževanj s področja karijerne orientacije za učence	razvitost	4,06	0,887	4,00	4
		pomembnost	4,33	0,869	5,00	5
		možnosti razvoja	3,66	1,093	4,00	3
K10	Sposobnost posredovanja informacij učencem in njihovim staršem o možnosti prijave na različna tekmovanja	razvitost	3,53	1,005	3,00	3
		pomembnost	3,62	0,973	4,00	3
		možnosti razvoja	3,27	1,160	3,00	3
K11	Sposobnost posredovanja informacij učencem in njihovim staršem o možnosti prijave na različne poletne šole	razvitost	3,50	0,956	3,00	3
		pomembnost	3,42	1,010	3,00	3
		možnosti razvoja	3,18	1,100	3,00	3
K12	Sposobnost posredovanja informacij učencem in njihovim staršem o možnosti opravljanja dodatnega usposabljanja in izobraževanja	razvitost	3,71	0,869	4,00	3
		pomembnost	4,02	0,856	4,00	4
		možnosti razvoja	3,46	1,028	3,00	3
K13	Poznavanje zakona o osnovni in srednjih šolah	razvitost	4,14	0,755	4,00	4
		pomembnost	4,17	0,948	4,00	5
		možnosti razvoja	3,81	1,045	4,00	4
K14	Sposobnost promoviranja dejavnosti šolske svetovalne službe	razvitost	3,83	0,830	4,00	4
		pomembnost	3,78	1,052	4,00	4
		možnosti razvoja	3,28	1,145	3,00	3
K15	Sposobnost svetovanja z namenom prepoznavanja najboljšega potenciala posameznika	razvitost	3,98	0,724	4,00	4
		pomembnost	4,54	0,701	5,00	5
		možnosti razvoja	3,44	1,043	3,00	3
K16	Sposobnost pomoči pri oblikovanju otrokove samopodobe in dvigovanja njegove samozavesti	razvitost	4,08	0,725	4,00	4
		pomembnost	4,34	0,718	4,00	5
		možnosti razvoja	3,61	1,039	4,00	3
K17	Želja po komunikativnosti in uporaba primerne ravni jezika glede na značilnosti otroka in okolščine	razvitost	4,34	0,636	4,00	4
		pomembnost	4,43	0,652	5,00	5
		možnosti razvoja	3,50	1,029	4,00	4
K18	Zmožnost razumevanja ljudi in vživljanja v čustva učenca	razvitost	4,46	0,589	5,00	5
		pomembnost	4,31	0,787	4,00	5
		možnosti razvoja	3,63	1,020	4,00	4

Opombe: \bar{x} (aritmetična sredina), s (standardni odklon), Me (mediana), Mo (modus).

Iz tabele 1 lahko razberemo, da svetovalni delavci ocenjujejo, da so najbolj kompetentni v *poznavanju vpisnih postopkov v srednje šole in formalnega poteka izobraževanja* (K6) ($\bar{x} = 4,65$). To je dober pokazatelj, saj so svetovalni delavci z upoštevanjem vseh svojih nalog ocenili najvišje prav to lastno kompetenco, ki je ključna za prehod učenca iz osnovne v srednjo šolo. Svetovalni delavci so to kompetenco ocenili tudi kot najpomembnejšo ($\bar{x} = 4,70$). Za to kompetenco jim je bilo na voljo tudi največ izobraževanj in usposabljanj ($\bar{x} = 4,34$).

Nekoliko nižje, a še vedno visoko ocenjujejo svojo kompetentnost, ki se nanaša na *zmožnost razumevanja ljudi in življenja v čustva učenca* (K18) ($\bar{x} = 4,46$, Mo = 5). Ta pa se ne kaže kot ena izmed najpomembnejših. Svetovalni delavci namreč večji pomen pripisujejo na primer kompetencam *poznavanje srednjih šol na določenem območju in njihovih smeri (vsebine oziroma specifičnosti)* (K7) ($\bar{x} = 4,54$, Mo = 5), *spodobnost svetovanja z namenom prepoznavanja najboljšega potenciala posameznika* (K15) ($\bar{x} = 4,54$, Mo = 5), *želja po komunikativnosti in uporaba primerne ravni jezika glede na značilnosti otroka in okoliščine* (K17) ($\bar{x} = 4,43$, Mo = 5), *spodobnost posredovanja informacij učencem in njihovim staršem o možnostih štipendiranja* (K8) ($\bar{x} = 4,40$, Mo = 5).

Svetovalni delavci najnižje ocenjujejo lastno kompetentnost pri kompetenci *poznavanje in sposobnost izvajanja poklicnih in psiholoških testov za učence* (K1) ($\bar{x} = 3,22$). Ta ocena je še vseeno višja od povprečja. Ta kompetenca, četudi se kaže kot najmanj razvita, pa ni bila ocenjena kot najmanj pomembna. Bila pa je ocenjena kot kompetenca, za katero imajo najmanj možnosti, da jo razvijajo na usposabljanjih in izobraževanjih ($\bar{x} = 2,91$). To kaže, da svetovalni delavci področje kompetence zaznavajo kot področje, kjer potrebujejo znanje, vendar nimajo možnosti, da bi ga razvijali. Vsebine s področja karijerne orientacije bi morale postati osrednje vsebine, ki bi oblikovale profil kariernega svetovalca na šolah. Pri tem ne smemo mimo dejstva, da nimajo vsi svetovalni delavci zaključenega študija s področja psihologije, kar posledično pomeni, da ne smejo izvajati psiholoških testov. Ne glede na pridobljeno izobrazbo pa svetovalni delavci izražajo željo in potrebo po izobraževanju na področju poklicnega in psihološkega testiranja.

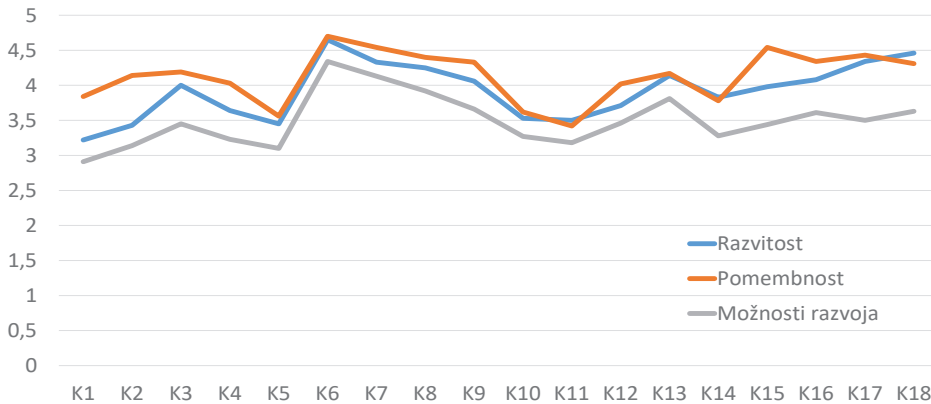
Nekoliko višje, a še vedno nizko se samoocenjujejo v primerjavi z ocenami drugih kompetenc pri kompetenci *uporaba metod za odkrivanje oziroma prepoznavanje potencialov otrok* (K2) ($\bar{x} = 3,43$, Mo = 3). Ta kompetenca se med svetovalnimi delavci kaže kot ena izmed najpomembnejših ($\bar{x} = 4,54$). Manjše možnosti razvoja izpostavljajo tudi pri kompetenci *uporaba metod za odkrivanje oziroma prepoznavanje potencialov otrok* (K2) ($\bar{x} = 3,14$, Mo = 3), ki je tudi pri razvitosti ocenjena nizko. Ji pa pripisujejo visoko stopnjo pomembnosti ($\bar{x} = 4,14$, Mo = 5).

Pri podajanju ocen o možnosti razvoja kompetence *poznavanje in sposobnost izvajanja poklicnih in psiholoških testov za učence* (K1) je bilo mnenje med svetovalnimi delavci najbolj različno ($s = 1,191$). Predvidevamo, da so bile razlike v podajanju ocen te kompetence najbolj prisotne prav zaradi različnih izobrazbenih profilov, tj. pedagogi, psihologi, ker se osnova in smer znanja med njimi razlikujeta. Najmanjšo razpršenost ocen ($s = 0,823$) je imela kompetenca *poznavanje vpisnih postopkov v srednje šole in formalnega poteka izobraževanja* (K6). Pričakovana nizka razpršenost ocen izhaja iz tega, da jo večina svetovalnih delavcev ocenjuje kot najvišje razvito, hkrati pa sama kompetenca ni pogojena s predhodnim znanjem in izobrazbenim profilom svetovalnega delavca.

Iz izpostavljenih kompetenc, ki so bile najvišje in najnižje ocenjene, je mogoče ugotoviti, da se ocene razvitosti posamezne kompetence kažejo glede na področje, v katero posamezna kompetenca spada. Vrednosti preglednice 1 prikazujemo še grafično in podajamo dodatno obrazložitev.

Graf 1

Stopnja razvitosti, pomembnosti in možnosti razvoja posamezne kompetence

Kompetence, ki so temeljile na osebnostnih lastnostih in komunikaciji (od K15 do K18), so svetovalni delavci ocenjevali najvišje, medtem ko so bile kompetence, ki so temeljile na specifičnih vsebinskih področjih in so od svetovalnega delavca zahtevale točno določeno znanje, ocenjene najnižje (K1, K2, K5, K10 in K11). Visoko so bile ocenjene tudi kompetence, ki so se nanašale na vpisne postopke in srednješolske programe, čeprav tudi te temeljijo na specifičnem vsebinskem znanju (K6–K9), kar je ključno za naš namen raziskovanja.

Iz grafa 1 lahko jasno razberemo, katere kompetence izstopajo po pomembnosti. To so kompetence, ki se nanašajo na osebnost svetovalca (od K15 do K18). Na levi strani izstopajo po višjih ocenah kompetence od K6 do K9 (vpisni postopki, srednješolski programi in štipendije oziroma na splošno vse, ki vključujejo vsebine, povezane s srednjo šolo).

Pridobljene ocene nakazujejo na največ možnosti pridobivanja znanja s področja vpisnih postopkov in vsebin srednjih šol (od K6 do K9). Manjše možnosti razvoja se kažejo predvsem na strokovno-vsebinskem področju, kjer je treba pridobiti določena znanja, kot so testiranje, odkrivanje nadarjenosti in znanje o vsebinah poletne šole (od K1 do K5).

Pri primerjavi ocen kompetenc med samooceno o razvitosti in oceno pripisovanja pomembnosti lahko ugotovimo, da se krivulji na nekaterih mestih prekrivata. Za večino kompetenc je višja ocena pri pomembnosti kot razvitosti te kompetence. Da niso toliko razvite, lahko sklepamo tudi po nižjih ocenah, ki kažejo na možnosti razvoja teh kompetenc.

Na osnovi analize ocen vseh treh področij ugotavljamo, da svetovalni delavci znotraj področja karijerne orientacije najvišje ocenjujejo predvsem kompetence, ki se nanašajo na vpisne postopke in srednjo šolo. Dober pokazatelj je, da so te kompetence ne le ocenjene kot visoko pomembne, ampak tudi kot visoko razvite. Poleg tega smo pri teh kompetencah na podlagi mnenja svetovalnih delavcev spoznali, da imajo tu svetovalni delavci na voljo največ izobraževanj in usposabljanj, kar je morda lahko tudi razlog, da so ocene o razvitosti tako visoke. Visoko ocenjene so tudi kompetence, ki se nanašajo na osebnostne značilnosti svetovalnega delavca, tako po razvitosti kot tudi po pomembnosti. Glede na ocene opazimo, da se kaže pomanjkanje izobraževanj za razvijanje kompetenc, ki se nanašajo na odkrivanje in prepoznavanje potencialov otrok. Ta kompetenca je med respondenti ocenjena kot visoko pomembna. To je torej področje, ki bi mu bilo treba nameniti več pozornosti, saj lahko z odkrivanjem in prepoznavanjem potencialov otroka ustrezneje predlagamo in predstavimo srednješolski program, ki bo zanj pravi.

Povezanost samoocene kompetentnosti svetovalnega delavca, pomembnih pri prehodu učenca iz osnovne šole v srednjo šolo

Pri kompetencah nas je zanimala tudi njihova povezanost. Zaradi obsežnosti korelacijska matrika ni prikazana.

Ugotovili smo, da so vse kompetence med seboj pozitivno korelirale. Izkazalo se je, da pri ocenah kompetentnosti, ki se nanašajo na samooceno o razvitosti kompetenc, najvišje korelirata kompetenci *uporaba metod za odkrivanje oziroma prepoznavanje potencialov otrok in poznavanje in sposobnost izvajanja poklicnih in psiholoških testov za učence* ($r = 0,648$, $P = 0,01$). Visoko stopnjo korelacije kažeta tudi para kompetenc: *zmožnost priprave, vodenja in izvajanja izobraževanj s področja karijerne orientacije za učence in uporaba metod, tehnik in pristopov s področja kariernega svetovanja v praksi* ($r = 0,628$, $P < 0,001$) ter *sposobnost posredovanja informacij učencem in njihovim staršem o možnosti prijave na različna tekmovanja in sposobnost posredovanja informacij učencem in njihovim staršem o možnosti prijave na različne poletne šole* ($r = 0,625$, $P < 0,001$). Najnižja oziroma neznatna povezanost se je pokazala med kompetencama *poznavanje in sposobnost izvajanja poklicnih in psiholoških testov za učence in poznavanje vpisnih postopkov v srednje šole in formalnega poteka izobraževanja* ($r = 0,019$, $P = 0,273$).

Pri ugotavljanju povezanosti ocen pripisovanja pomena kompetencam sta najvišje korelirali kompetenci *uporaba metod za odkrivanje oziroma prepoznavanje potencialov otrok* ter *poznavanje in sposobnost izvajanja poklicnih in psiholoških testov za učence* ($r = 0,701$, $P < 0,001$). Isti par kompetenc se je izkazal tudi pri samoocenah o razvitosti kompetenc. Kot drugi par, ki je najvišje koreliral med seboj pri ocenah o pomembnosti kompetenc, sta se pokazali kompetenci *sposobnost posredovanja informacij učencem in njihovim staršem o možnosti prijave na različna tekmovanja in sposobnost posredovanja informacij učencem in njihovim staršem o možnosti prijave na različne poletne šole* ($r = 0,652$, $P < 0,001$).

Pri povezanosti med ocenami, ki so se nanašale na možnost razvoja posamezne kompetence, sta najvišje korelirali kompetenci *poznavanje vpisnih postopkov v srednje*

šole in formalnega poteka izobraževanja in sposobnost posredovanja informacij učencem in njihovim staršem o možnosti štipendiranja ($r = 0,707$, $P < 0,001$). Visoko povezanost v primerjavi z drugimi pari sta izkazali tudi kompetenci uporaba metod za odkrivanje oziroma prepoznavanje potencialov otrok in sposobnost svetovanja z namenom prepoznavanja najboljšega potenciala posameznika ($r = 0,696$, $P < 0,001$). Najmanjša povezanost se je pokazala med kompetencama poznavanje srednjih šol na določenem območju in njihovih smeri (vsebine oziroma specifičnosti) in poznavanje in sposobnost izvajanja poklicnih in psiholoških testov za učence ($r = 0,254$, $P = 0,004$).

Povezanost med pari kaže na to, da se med seboj najbolj povezujejo pari, ki se nanašajo na isto vsebinsko področje. Opazili smo na primer visoko povezanost pri kompetencah, ki se nanašajo na opravljanje psiholoških testov in prepoznavanje potencialov. Opazili smo tudi večjo povezanost pri vsebinah, ki se nanašajo na znanje o štipendijah, poletnih šolah in tekmovanjih. To pomeni, da svetovalni delavci, ki pripisujejo pomembnost uporabi in poznavanju psiholoških testov, pripisujejo pomembnost tudi uporabi metod za odkrivanje in prepoznavanje potencialov otrok. Enako lahko predvidevamo, da svetovalni delavci, ki imajo znanje s področja opravljanja psiholoških testov, običajno poznajo tudi metode za odkrivanje in prepoznavanje potencialov otrok. Ker pa so prav te ocene pri svetovalnih delavcih najnižje, lahko napovemo tudi obraten pojav, in sicer da se tisti svetovalni delavci, ki ne izvajajo psiholoških testov in niso usposobljeni za izvajanje le-teh, ne počutijo kompetentne za uporabo metod za odkrivanje in prepoznavanje potencialov.

5 Sklep

Rezultati raziskave kažejo, da so svetovalni delavci v osnovi dobro opremljeni z znanjem, potrebnim za vodenje otroka iz osnovne šole v srednjo. Vseeno so se pri opravljeni analizi pokazale nekatere pomanjkljivosti, ki pa jih je mogoče postopoma odpraviti. Glede na to, kaj kažejo rezultati raziskave, ki odkrivajo mnenja svetovalnih delavcev, bi bilo priporočljivo, da svetovalni delavci pridobijo dodatna znanja s področja vodenja vsebin in priprave gradiva o karierni orientaciji ter znanja, ki temeljijo na odkrivanju oziroma prepoznavanju potencialov otrok. Kot vemo, delovno mesto kariernega svetovalca na osnovnih šolah še ni oblikovano, čeprav je bilo v različnih dokumentih, ki smo jih v prispevku obravnavali, utemeljeno, da je karierna orientacija preobsežna za šolsko svetovalno službo in hkrati preveč pomembna, da bi se med drugimi vsebinami, ki jih izvajajo šolski svetovalni delavci, izgubila. V ta namen vabimo vodstva osnovnih šol k čim večjemu sodelovanju in povezovanju s srednjimi šolami, na primer s prostovoljnimi obiski dijakov srednjih šol na osnovnih šolah z namenom predstavitve srednje šole, ki jo obiskujejo, in podajanja izkušenj.

Nina Krmac, PhD, Jurka Lepičnik Vodopivec, PhD

The Role of Counsellors in Pupils' Transition from Primary to Secondary School

Integrating career orientation significantly contributes to outstanding achievements among pupils. In Slovenia the content of career orientation is provided predominantly by counsellors. Vocational orientation is listed among the five basic areas covered by the work of counsellors within the framework of the Programme Guidelines for Counselling Services in Primary Schools (National Curriculum Council, 1999; 2008). Knowledge of this area aids the pupil's transition from primary to secondary school. Therefore, the authors of the article were interested in how counsellors self-assess themselves, how relevant they assume the competencies to be, which expertise is important in guiding pupils' transition from primary to secondary school, and the opportunities for developing these competencies.

Željeznov Seničar et al. (2006) states that the process of preparing and guiding pupils in Slovenia begins intensively in the eighth grade of primary school, when the school's counselling service collaborates with the employment office. Testing is conducted of the pupil's abilities (a multifactor battery of tests or MFBT) to enable career counselling. In the last grade of primary school, they also perform a survey on the choice of profession and a test on professional interests. In the final year, they also carry out group or individual interviews, the promotion of professions and a presentation of secondary schools. The analysis conducted by Sentočnik (2012) suggests that career orientation is not even included in the curricula, hence the influence of teachers cannot be considered in this regard. Similarly, Vršnik Perše (2015) adds that career orientation should be entrusted to teachers who should also be trained accordingly for the task. As described by Košir Lovšin and Polak (2022), the role of teachers today is no longer as simple as it once was, and it cannot be compared to when their work was based only on imparting knowledge.

Nowadays the acquisition of knowledge involves significantly more interdisciplinary and complex approaches. Therefore, the inclusion of career orientation corresponds even more to the teachers' job. Other countries (Mau, 2008; Sharf, 2013; Pulliam and Bartek, 2018; Zunker, 2006), and Slovenia too (e.g., Lovšin, 2015; Rupar, 2015b; Sentočnik, 2012), have developed several theoretical models and forms of support of the inclusion of career orientation, although empirical studies on the topic, with an emphasis on the competencies of the persons entrusted with the said task, remain rare both in Slovenia and abroad.

The purpose of the research was to examine the competencies of counsellors employed in primary schools, which are important for the transition of pupils from primary to secondary school. The research aimed to identify how primary school counsellors assess their own development; the importance they attribute to competencies; the possibility of developing competencies related to the transition of a pupil from primary to secondary school; and to detect the connection between the competencies of primary school counsellors and the pupil's transition to secondary school. A total of 125 advisors were included in the research. The survey sample represented 14.24% of the to-

tal target population. A descriptive and causal-non-experimental method of empirical pedagogical research was employed in the study (Sagadin, 1991).

An online survey was created for the purpose of the research. During its formulation, the authors relied on the Krmac Competency Framework or KCF (Krmac and Lepičnik Vodopivec, 2018), the Programme Guidelines (National Curriculum Council, 1999; 2008) and the Curriculum Proposal (Rupar, 2015). The questionnaire consisted of 18 sets; for each set and competency, the respondents assessed the level of development, importance, and possibilities in both education and training separately. The content of the competencies was related to career orientation (assistance offered to pupils transitioning from primary to secondary school). The data obtained were processed in the SPSS program. Basic descriptive statistics and Spearman's correlation coefficient were used for data processing to determine the relationship between variables.

In the survey, the counsellors provided the assessments of the level of competency development, the level of importance of the competency in the performance of work, and their possibility of developing individual competencies through education and training. The respondents rated the competencies based on personal virtues and communication as the most important, whilst they rated the competencies founded on specific content areas and specific knowledge as the least significant. Competencies related to enrolment procedures and secondary school programmes were also rated highly, although they were also based on specific knowledge, which was essential for our research purpose.

In terms of the importance of individual competencies, the ones associated with the counsellors' personality stood out the most. Competencies related to enrolment procedures, secondary school programmes and scholarships, or to content related to secondary schools in general were also given the highest scores.

The obtained scores indicate the greatest possibility of acquiring knowledge about the enrolment procedures and the curriculum of secondary schools. Fewer opportunities for improvement can be perceived mainly in the professional content area which requires the acquisition of specific skills, namely testing, talent scouting and knowledge about the contents of summer schools.

When comparing the competency assessments between the self-assessment of competency development and the attribution of importance, it was observed that the two sometimes overlap. In fact, some competencies are much more important than indicated by their level of development. The low scores, indicating the small possibility of developing such competencies, show the lack of the expansion of skills.

Based on the evaluations of all three areas, it has been established that, as far as career orientation goes, counsellors attributed the top score to the competencies related to enrolment procedures and secondary schools. Not only are these competencies deemed highly important, they also seem to be well developed. Counsellors also believe that these competencies are devoted the most attention in education and training, which could be the reason behind the high development score. Competencies related to the counsellors' personal characteristics were given a significant score both in terms of development and importance. The assessments expose the lack of training to develop the competencies related to the detection and recognition of children's potential. Participants list this competency as extremely important and therefore deserving of more attention, because by discovering and recognizing the pupil's potential, the counsellor

can suggest a more suitable secondary school and introduce the school programme which suits them most.

The authors were also interested in the connection between competencies. The relation between pairs indicates that those related to the same content area are the most connected to each other. For example, a high correlation can be observed between the competencies concerning psychological tests and identifying potential. There is also a greater connection in the content related to knowledge on scholarships, summer schools and competitions. This means that counsellors who attribute importance to the application and knowledge of psychological tests also deem imperative the use of methods for discovering and recognizing children's potential. It can be assumed that counsellors who are familiar with psychological tests usually also apply the methods for discovering and recognizing children's potential. Nevertheless, since the counsellors gave these items the lowest score, the opposite phenomenon can be predicted, meaning that those who do not perform psychological tests and are not trained to perform them, do not have the confidence to employ the methods for discovering and identifying potential.

The results of the research show that counsellors are generally well equipped with the knowledge required to guide a child from primary to secondary school. However, the analysis revealed some shortcomings that call for improvement. According to the survey, which studied the attitudes of counsellors, it is recommended that counsellors gain an additional insight into content management and the preparation of materials about career orientation, as well as the skills to discover and recognize children's potential. Despite the several documents discussed in the article which acknowledge the valuable nature of career orientation as part of school counselling services, but at the same time support its paramount role within other contents, the post of career counselor in primary school is obviously yet to be created and defined. For this purpose, the authors invite school management to cooperate and connect with secondary schools as much as possible, for example through voluntary visits of students to primary schools in order to present their school and share their experience.

LITERATURA

1. Blažič, M. (2021). Prispevek visokošolskega učnega okolja h kariernemu razvoju študentov. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 36(1), 93–113.
2. Curry, J. (2021). Elementary Career Counseling. Dostopno na: <https://www.cde.state.co.us/postsecondary/elementary-career-counseling>.
3. Čilič, A. in Kovačević, S. (2021). Preučevanje razlik v dojetanju "dobre" šole. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 36(1), 66–78.
4. Ferligoj, A., Leskošek, K. in Kogovšek, T. (1995). Zanesljivost in veljavnost merjenja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Knight, J. L. (2015). Preparing Elementary School Counselors to Promote Career Development: Recommendations for School Counselor Education Programs. *Journal of Career Development*, 42(2), 75–85. <https://doi.org/10.1177/0894845314533745>.
6. Košir Lovšin, I. in Polak, A. (2022). Teachers Beliefs about Their Anger in Relation to Certain Aspects of Teaching. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 37(2), 80–97.
7. Kovač, J. (2015). Pomen supervizije pri šolskih svetovalnih delavcih. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 30(3–4), 105–117.
8. Kovač, J., Radovanovič, L. in Javornik Krečič, M. (2020). Vključevanje šolskih svetovalnih delavcev v različne oblike supervizije. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 35(1), 72–86.

9. Krmac, N. in Lepičnik Vodopivec, J. (2018). *Employment Model of Career Counsellors at Universities*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač.
10. Lovšin, M. (2015). Teoretska ozadja karierne orientacije za učence in dijake. V: Štremfel, U. in Lovšin, M. (ur.). *Karierni ter osebnotni in socialni razvoj mladih: pogledi, pristopi, izzivi* (str. 24–35). Ljubljana: Pedagoški inštitut.
11. Mau, W. J. (2008). Career Development Intervention Schools. V: Coleman, H. L. K. in Yeh, C. (ur.). *Handbook of School Counseling* (str. 497–515). New York: Routledge.
12. Nacionalni kurikularni svet. (1999). *Programske smernice: svetovalna služba v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
13. Nacionalni kurikularni svet. (2008). *Programske smernice: svetovalna služba v srednji šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
14. Parks, J. B. (1976). Career Development – How Early? *The Elementary School Journal*, 76(8), 468–474. <https://doi.org/10.1086/461012>.
15. Pulliam, N. in Bartek, S. (2018). College and Career Readiness in Elementary Schools. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 10(3), 355–360. <https://doi.org/10.26822/iejee.2018336193>.
16. Rupar, B. (2015a). Predlog učnega načrta. Interno gradivo ZRSZ. https://www.ess.gov.si/_files/7985/Predlog_ucnega_nacrta.pdf.
17. Rupar, B. (2015b). Umestitev karierne orientacije v izvedbeni kurikulum osnovne in srednje šole. Dostopno na: <http://career.pei.si/wp-content/uploads/sites/4/2014/11/Brigita-Rupar.pdf>.
18. Sagadin, J. (1991). *Razprave iz pedagoške metodologije*. Ljubljana: Znanstveni inštitut filozofske fakultete.
19. Sentočnik, S. (2012). Analiza učnih načrtov obveznih predmetov osnovne šole z vidika vseživljenjske karierne orientacije s priporočili. Ljubljana: ZRSZ.
20. Sharf, R. S. (2013). *Applying Career Development Theory to Counseling*. Belmont, CA: Brooks/Cole, Cengage Learning.
21. Statistični urad Republike Slovenije. (2023). *Strokovno osebje v osnovnih šolah za mladino in odrasle po izobrazbi, spolu in obliki lastnine, Slovenija, letno*. Dostopno na: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/0952909S.px/table/tableViewLayout2/>.
22. Štremfel, U. in Lovšin, M. (ur.). (2015). *Karierni ter osebnotni in socialni razvoj mladih: pogledi, pristopi, izzivi*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
23. Vršnik Perše, T. (2015). Opolnomočenje učiteljev za karierno orientacijo otrok in mladostnikov. V: Štremfel, U. in Lovšin, M. (ur.). *Karierni ter osebnotni in socialni razvoj mladih: pogledi, pristopi, izzivi* (str. 91–103). Ljubljana: Pedagoški inštitut.
24. Watts, T. (2011). Global Perspectives in Effective Career Development Practices. *Curriculum Leadership Journal*, 9(9). Dostopno na: http://www.curriculum.edu.au/leader/global_perspectives_in_effective_career_development,33172.html?issueID=12379.
25. Zunker, V. G. (2006). *Career counseling: A Holistic Approach* (7th ed.). Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
26. Željznov Seničar, M., Kuntarič Hribar, I., Zupančič, M. idr. (2006). *Kako pomagam otroku do izobrazbe in poklica. Zbirka Od A do Ž*. Ljubljana: Mib.

Dr. Nina Krmac (1988), docentka za področje pedagoške metodologije na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem.

Naslov/Address: Hrvatini 214, 6280 Ankaran, Slovenija

Telefon/Telephone: (+386) 040 805 336

E-mail: nina.krmac@pef.upr.si

Dr. Jurka Lepičnik Vodopivec (1954), redna profesorica in znanstvena svetnica za področje pedagogike na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem.

Naslov/Address: Ulica Nadgoriških borcev 32, 1231 Ljubljana, Slovenija

Telefon/Telephone: (+386) 041 263 534

E-mail: jurka.lepicnik@pef.upr.si